

Kommunikativ delaktighet
Formativ bedömning

i grundsärskolan inriktning
träningsskolan och gymnasiesärskolan,
individuella programmen

Alla har rätt att lära på egna villkor

Vi arbetar för att barn, unga och vuxna, oavsett funktionsförmåga, ska nå målen för sin utbildning.

Det gör vi genom

- specialpedagogiskt stöd
- undervisning i specialskolor
- tillgängliga läromedel
- statsbidrag

Foto Johan Wingborg

Utvecklingsprojekt

Har ni tankar om hur ni vill öka måluppfyllelsen eller öka kunskapen om olika pedagogiska arbetssätt? Skolhuvudmän kan söka bidrag för utvecklingsprojekt och analyser som syftar till att skapa likvärdig utbildning, ökad måluppfyllelse eller ökade kunskaper om olika pedagogiska arbetssätt för barn och elever med funktionsnedsättning.

Nå målen med kunskap om tillgänglighet

Lärmiljön ska vara tillgänglig för alla barn och elever

Vi bidrar med kunskap om

- lagar och riktlinjer
- lärande
- pedagogik
- social miljö
- fysisk miljö

Värderingsverktyg för en tillgänglig utbildning

- kartlägger tillgänglighetsnivån
- sammanställer en handlingsplan
- blir en del i det systematiska kvalitetsarbetet
- förebygger och förbättrar bristande tillgänglighet i verksamheten
- statistik på graden av tillgänglighet

<http://www.spsm.se/sv/Stod-i-skolan/Tillganglighet/Varderingsverktyg-for-tillganglig-utbildning/>

Specialpedagogiskt stöd

Vi ger stöd i frågor om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättning.

- specialpedagogisk rådgivning
- specialpedagogisk utredning
- information och utbildning.

Sök specialpedagogiskt stöd på www.spsm.se.

Förfrågan om Specialpedagogiskt stöd

Steg 1 | Steg 2

Specialpedagogiskt stöd

Vårt rådgivningsuppdrag omfattar alla skolformer inom de lärande, pedagogers arbete och skolan som organisation. till oss för rådgivning om specialpedagogiska konsekvenser strategier och förhållningssätt. Förfrågan kan gälla enskilt ämnen som till exempel läromedel, åtgärdsprogram och b utgår från ett tänkande att eleven ingår i ett sammanhan såsom pedagoger, arbetslag, elevhälsa, resursteam, rektorer innefatta vissa utbildningsinsatser.

Namn *

Skola *

Adress *

Kontakta oss

www.spsm.se

Tel. 010-473 50 00

Texttel. 010-473 68 00

Följ oss på

Twitter: @SPSMsverige

Facebook: SPSMsverige

Specialpedagogisk...
Gilla sida 6,3t gilla-markeri

Bli den första bland dina vänner att gilla detta.

 Specialpedagogiska skolmyndigheten
9 tim

Nu finns ett studiepaket kring utvecklingsstörning på vår webbplats. Materialet är fritt att använda och vänder sig till dig som i arbetet möter barn och elever med en utvecklingsstörning.

Funktionsnedsättning

Stöd

Läromedel

Kurser & aktiviteter

Skolalternativ

Om oss

Nu blir det ännu enklare att kontakta oss

Från och med den 4 april är det enklare för dig att komma i kontakt med oss. Nu lanserar vi den nya tjänsten Fråga en rådgivare.

Aktuellt

Samarbete för att lyckas
tisdag 19 april 2016

Förskolan planerades med barnen
onsdag 13 april 2016

Erfarenhet prioriteras vid rekrytering till Östervångsskolan
måndag 04 april 2016

Skollagen (2010:800) 3 kap. 3 §

Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål

Elever som till följd av funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser

Ny lag (2014:458).

Skollagen kap 3 § 3

Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål

Elever som till följd av funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser

Lag (2014:458).

Forskning

Undervisning och bedömning

Bedömning för lärande – Kunskapsbedömning i träningskolan/ inom gymnasiesärskolans individuella program

- Goda relationer
- Delaktighet och inflytande
- Tydliga mål för undervisning och bedömning
- Formativ och summativ bedömning
- Bedömning utifrån kunskapskrav

Goda relationer

- sociokulturell syn på lärande
- relationer och möten
- trygghet och tillit
- känsla av sammanhang
- Pedagogiska aktiviteter ska tillföra *något nytt* till elevernas erfarenheter, med utgångspunkt i vad eleverna redan kan.

Delaktighet och inflytande

- Utveckla självkänsla, nyfikenhet och uthållighet
Vilken typ av situationer skapar nyfikenhet och engagemang?
- Medverka i planeringen

Lgr 11

2.3 Elevernas ansvar och inflytande

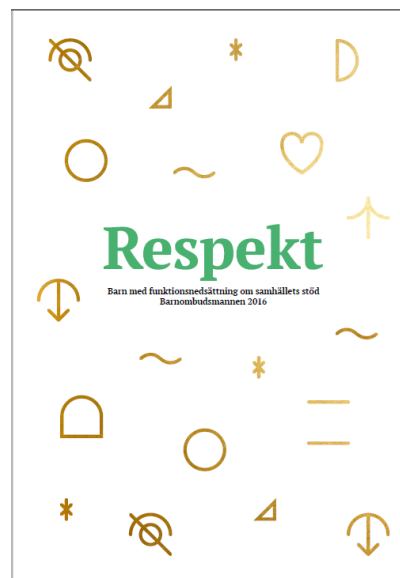
De demokratiska principerna att **kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig** ska omfatta alla elever. Elever ska ges inflytande över utbildningen.

Läraren ska:

- svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad.
- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer.
- **förbereda eleverna för delaktighet** och medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle

Något måste ske!

Respekt 2016

...de inte vill bli överbeskyddade – eller att folk ska tycka synd om dem, de vill inte heller ses som offer eller stämplas som annorlunda.

De vill mötas med förväntningar. De vill få information. Få vara delaktiga. De vill få leva i trygghet och slippa fördomar, kränkningar och våld

Respekt är förväntningar. Barn beskriver att de möts av låga förväntningar, en undervisning som är dåligt anpassad till deras behov och att de inte utmanas i sitt lärande.

Barn berättar att de önskar att lärare hade mer kunskap om funktionsnedsättningar.

Barnombudsmannen, 2016, s.2 & 31

Vad säger eleverna om delaktighet?

Att ha roligt
tillsammans

Att kunna
påverka

Att vara
självklar

Att vara med

Att förstå och
kunna

Bergström & Holm, 2005

Bygger på en teoretisk modell om delaktighet, utvecklad av professor Ulf Janson och medarbetare på institutionen för pedagogik och utvärdering, Stockholms universitet

Känsla av delaktighet

- För att må bra.
- En förutsättning för lärande!

Delaktighet - vad behövs?

- Ett gemensamt språk.
- Flytta fokus – se eleven *i* miljön och *i* aktiviteten.
- Verktyg för att upptäcka.
- Arbetssätt där eleverna kommer till tals.

SPSM 20160512

Undervisningskultur, kamratkultur, omsorgskultur

Undervisningskultur	Kamratkultur	Omsorgskultur
Tillhörighet		
Tillgänglighet		
Samhandling		
Engagemang		
Erkännande		
Autonomi		

Tankefigur

- Undervisningskultur
- Kamratkultur
- Omsorgskultur

Hur?

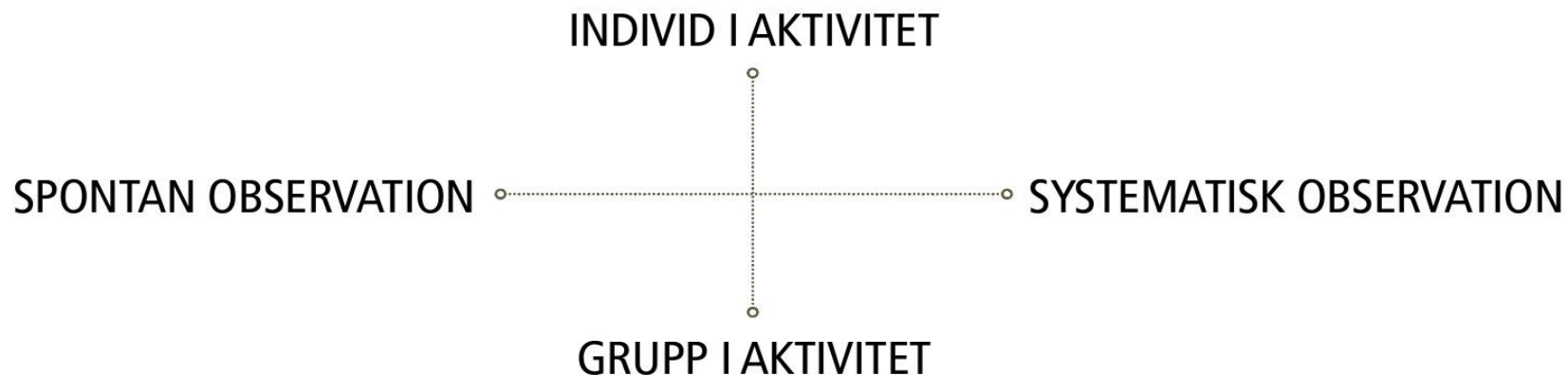
	Undervisningskultur	Kamratkultur	Omsorgskultur
Tillhörighet			
Tillgänglighet			
Samhandling			
Engagemang			
Erkännande			
Autonomi			

Aktivitets-observationer

Utforskande samtal

Hur?

Att observera en skolsituation

Observation av individ

Anna sitter på en stol bredvid sin kompis. Läraren delar in klassen i grupper med fyra elever i varje. Anna hamnar med sin kompis, hon ler.

Anna reser sig upp och flyttar på sin stol så att hon kommer närmre de andra. De bildar en grupp med två killar. Hon sätter sig ned och korsar benen, hon har händerna i knät. Gnuggar sig intensivt i ögonen.

Läraren ger varje grupp ett papper med en frågeställning.

Anna fortsätter att gnugga sig i ögonen. Hon ser ut att lyssna till när pojken i gruppen läser upp uppgiften med tre frågeställningar som de fått.

Läraren ger alla i uppgift att själva först besvara frågorna för att sedan diskutera gemensamt. Anna trummar med fingrarna mot golvet, tittar ner och sitter sedan stilla.

De andra i gruppen börjar skriva medan Anna sitter passiv. Efter en stund söker hon kontakt med Fanny, en av pojkarna hyschar. Anna ser oengagerad ut

Aktivitetsobservation

Läraren delar in klassen i små grupper, hon pekar och säger ni fyra, ni fyra osv. Fanny och Anna hamnar med två killar den ena killen utbrister direkt när läraren säger ni fyra:

Vaddå med dom? Ja, svarar läraren. Sätt er i en liten cirkel.

De drar ihop sina stolar. Den ena killen säger Okej, jag är ledaren och du får sparken (han tittar på Anna, men hon uppfattar inte blicken). Den andra killen fnissar och slår till den andra killen på benet.

Läraren kommer fram till gruppen och sträcker fram ett papper med en frågeställning. Hon ger pappret till en av pojkarna i gruppen.

Fanny lutar sig fram för att se vad det står. Pojken drar undan pappret och börjar läsa de tre frågeställningarna högt för alla i gruppen.

Läraren säger nu till alla i klassen att var och en ska först själva svara på frågorna för att sedan diskutera i gruppen vad de kommit fram till.

Fanny och de två pojkarna börjar skriva i sina anteckningsböcker. Anna sitter stilla en stund sedan viskar hon till Fanny för att be henne läsa frågorna.

Hur observera signaler?

- Pedagogisk utmaning att både observera individens signaler men ändå i ett sammanhang
- Filma för att se subtila signaler
- Sätta sig vid sidan om och anteckna vad som händer. Anteckna som om du var en kamera.
- Vi får små pusselbitar i olika situationer men som kan säga oss så mycket....
- Vilket rum är det där det sker mest utveckling eller kommunikation?
- Exempel: Att assistenterna står bakom eleverna och enbart läraren gör något (spelar upp något) igenkänningsbart. Fånga elevernas samspel.

Hur?

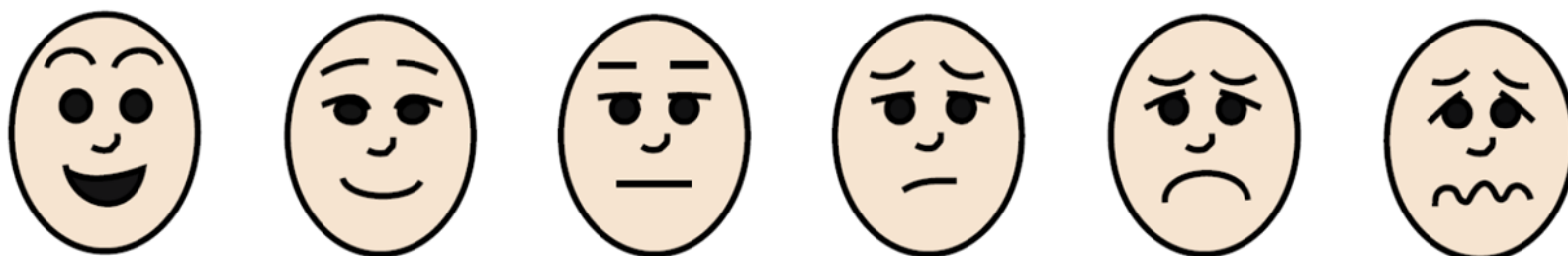
Utforskande
samtal

Alla elever har rätt att komma till tals.

Det är särskilt viktigt att utveckla strategier och stöd för att elever som är marginaliserade och/eller elever med funktionsnedsättning ska kunna uttrycka sin mening, eftersom de kommer till tals i lägre grad än andra.

Hur samtala med eleverna?

mycket
bra

bra

helt
OK

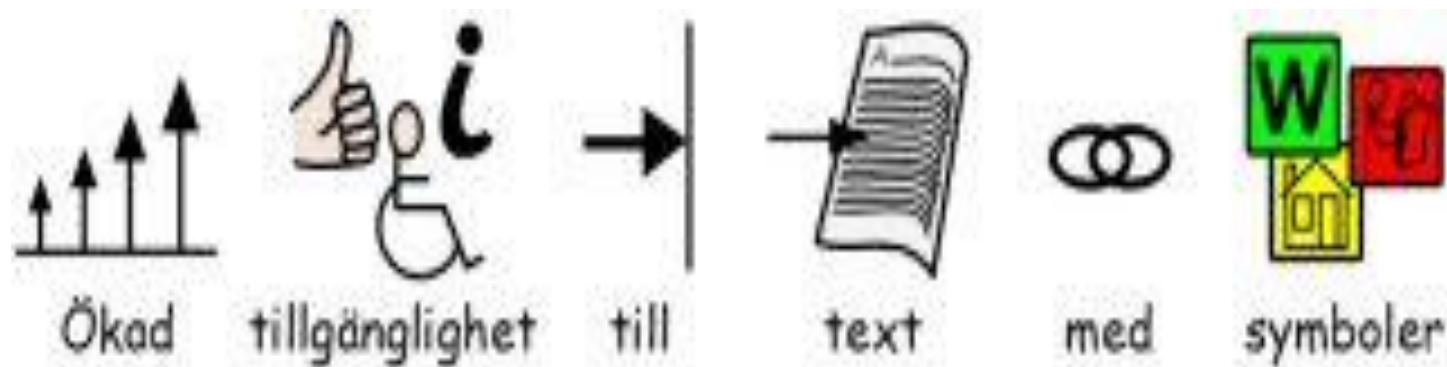
inte så
bra

ganska
dåligt

mycket
dåligt

• SymWriter

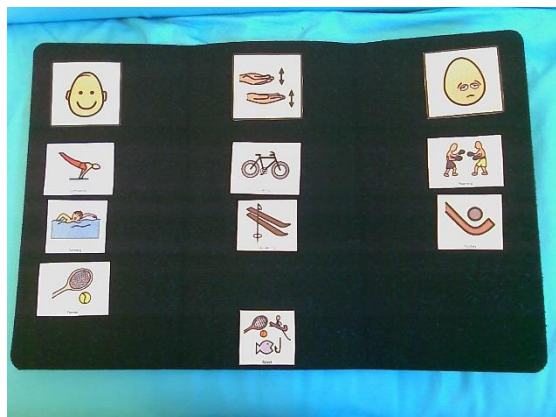
Talsyntesstöd vid uppläsning:

Klicka på högtalarikonen för att låta talsyntesen läsa mening för mening i ett dokument. Samtidigt markeras orden vid uppläsning.

Du kan förstås använda allt talat stöd av både ljudning och talsyntesen oavsett om du använder SymWriter med enbart text eller med både symboler och text.

Samtala med barn

Samtalsmat
ta

Lösa bilder

Att intervjua barn : med intellektuella och neuropsykiatriska funktionshinder
av [Clara Hellner Gumpert](#), [Gunvor Larsson Abbad](#), [Ann-Christine Cederborg](#)

Delaktighet

– ett arbetssätt i skolan

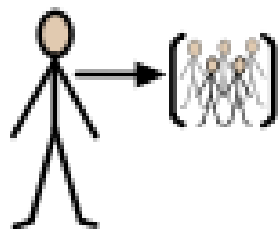

Som stöd i:

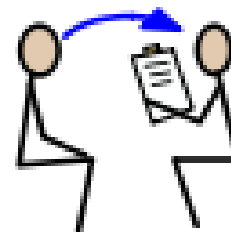
- att reflektera över och utveckla sin egen undervisning/verksamhet
- det kollegiala lärandet
- arbetet med ledning och stimulans, extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram
- elevhälsans arbete
- värdegrunduppdraget - kunskapsuppdraget
- skolans systematiska kvalitets- och utvecklingsarbete
- att skapa en likvärdig utbildning

Delaktighet och bedömning

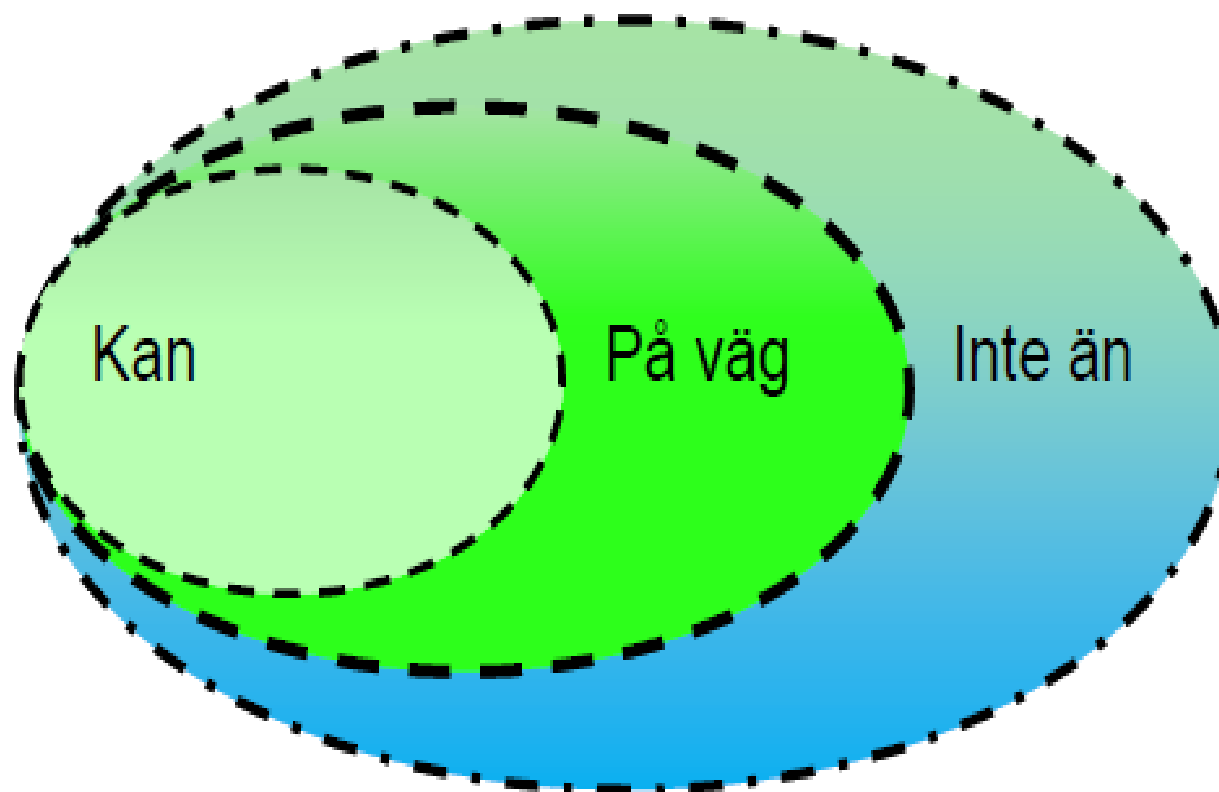
+

Delaktighet och bedömning

Proximal utvecklingszon

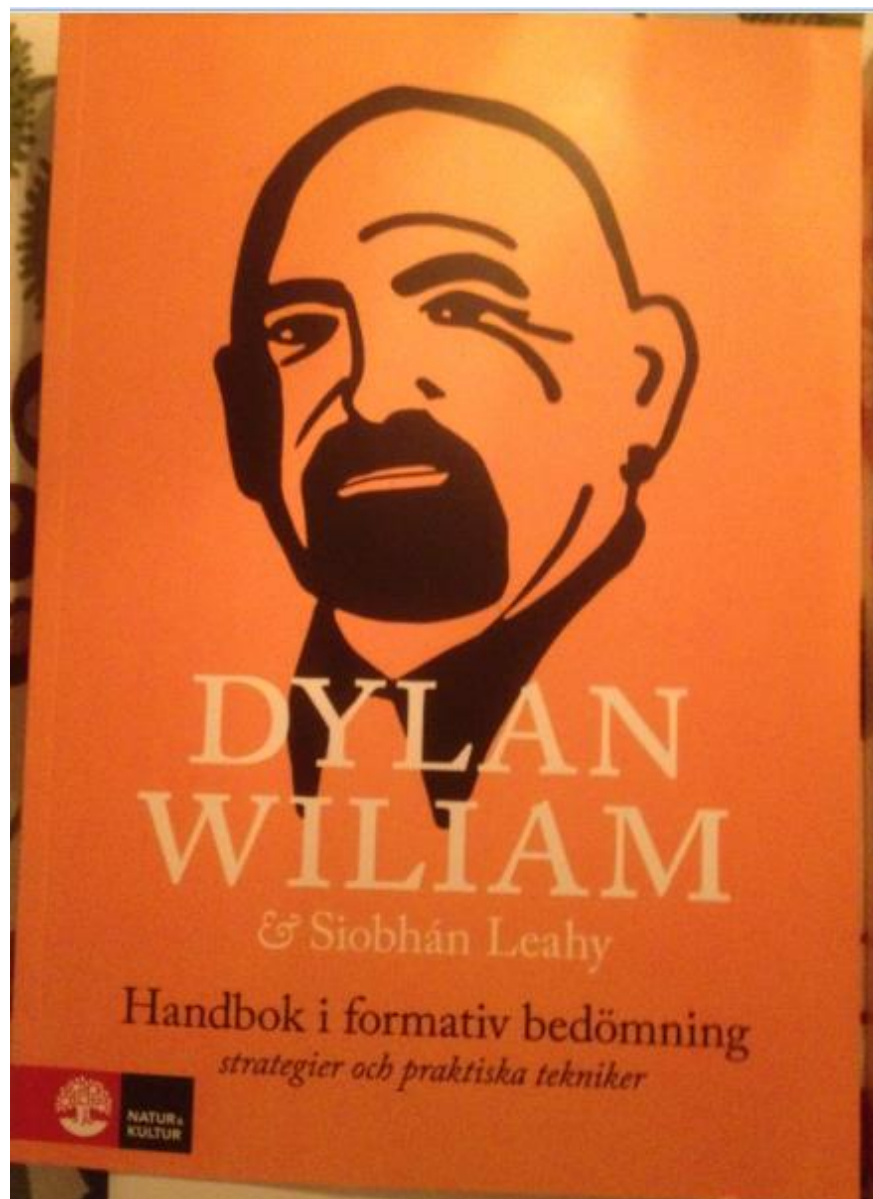

Bedömning för lärande(BFL)

1. Tydliga mål och kunskapskrav
2. Synligt lärande
3. Återkoppling
4. Aktivera eleverna som lärresurser för varandra
5. Aktivera eleverna som ägare av sin egen process

www.bedomningforlarande.se

1. Tydliga mål och kunskapskrav

Läroplan för grundskolan 2011

Grundskolans läroplan innehåller tre delar: skolans värdegrund och uppdrag, övergripande mål och riktlinjer för utbildningen samt kursplaner som kompletteras med kunskapskrav. Läroplanens första del gäller även för förskoleklassen och fritidshemmet, medan den andra delen gäller i tillämpliga delar för dessa verksamheter.

Innehåll

- ↓ 1. Skolans värdegrund och uppdrag
- ↓ 2. Övergripande mål och riktlinjer
- ↓ 3 Kursplaner

Aligmentplanering, Christian Lundahl

Syfte och långsiktigt mål	Centralt innehåll	Kunskapskrav	Undervisning och konkreta mål	Bedömnings-situationer
Ämnets syfte och de kunskaper/ förmågor eleverna ska utveckla.	Vilket centralt innehåll berör arbetsmomentet	Kravnivåerna	Hur arbetar ni mot de långsiktiga målen och mot konkreta delmål	Vilka formativa bedömningar kommer genomföras under arbetsområdet
		Exempel på vad eleven ska visa på olika kravnivåer		Vilka summativa bedömningar kommer genomföras under arbetsmomentet

Syfte och långsiktigt mål	Kunskapskrav	Konkretiserade mål	Centraltinnehåll	Undervisning	Bedömnings-situationer	Anpassningar
Vardagsaktiviteter						
<p>Genom undervisningen inom ämnesområdet vardagsaktiviteter ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att</p> <ul style="list-style-type: none"> undersöka närmiljön, historia och traditioner, använda ord, begrepp och symboler inom ämnesområdet.	<p>Grundläggande: Eleven kan delta i att orientera sig i närmiljön genom att visa igenkännande och samspela. Dessutom deltar eleven i att beskriva platser och miljöer som har betydelse för eleven i Sverige. Eleven identifierar ord, begrepp och symboler på ett i sammanhanget relevant sätt genom att visa igenkännande och samspela.</p> <p>Fördjupad: Eleven kan orientera</p>	<p>Grundläggande: Jag kan delta i att orientera mig i närmiljön genom att visa igenkännande och samspela. Jag kan delta i att beskriva platser och miljöer som har betydelse för mig i Sverige. Jag identifierar ord, begrepp och symboler på ett i sammanhanget relevant sätt genom att visa igenkännande och samspela.</p> <p>Fördjupad: Jag kan orientera sig i närmiljön. Jag beskriver miljöer i närområdet och på hemorten samt platser som har betydelse för mig i Sverige, Europa och övriga delar av världen.</p> <p>Jag använder ord, begrepp och</p>	<p>Närmiljön och dess historia och kulturarv. Sverige och platser som har betydelse för eleven. Ord, begrepp och symboler inom ämnesområdet vardagsaktiviteter för att till exempel kommunicera om vardagsliv och samhälle.</p>	<p>Genomgång i storgrupp av historieboken. Espresso No/So boken Besöka historiska platser i Nacka, Boobrygga, Stäket, Livrustkammaren mm Power point</p>	<p>Formativ Samlingen Power point Hur jag arbetar med Espresso No/So-boken</p> <p>Summativ Power point Utvärdering No/So-boken</p>	<p>Pedagogisk Digitala verktyg tillgång till personal</p> <p>Fysisk Bollkuddar, hörselkåpor, möblering</p> <p>Social Helklass- undervisning vid stort bord</p> <p>Förutsättning för lärande TAKK intresse kost</p>

2. Synligt lärande

Synliggör lärandet

Centralt innehåll

I årskurs 1-9

Kunskapskrav

Kunskapskrav för slutet av årskurs 9

Kunskapskrav för grundläggande kunskaper i slutet av årskurs 9 (efter elevens förutsättningar)

Eleven kan **initiera** och **avsluta** kommunikation och uttrycker egna behov och känslor i kända sammanhang och miljöer. Eleven **tolkar** andras **avsikter** och visar det genom att samspela i kommunikationen.

Eleven **reagerar igenkännande** på språket i tal, sånger, ljudlekar och återkommande berättelser. Eleven kan på olika sätt **söka elevnära information** om vad som ska hända och vad som har hänt. Dessutom **deltar** eleven i att använda kommunikationsverktyg för att förmedla sig. Eleven **identifierar** ord, begrepp och symboler på ett i sammanhanget relevant sätt genom att visa igenkännande och samspela.

Blankett för den framåtsyftande planeringen

ELEVEN'S NAMN		ÅRSKURS
Hur gick det?	Var är vi?	
Eleven vill förbättra		Var ska vi?
Lärarens kommentar		

Grundläggande:

Fördjupade:

3. Återkoppling

Bedöma utifrån kunskapskraven

- Utifrån elevens förutsättningar
- Kollegiala diskussioner
- Kunskapskraven
- Dokumentation

Bedömningens kärna

”Bedömningsprocessen handlar till stor del om att öka elevernas delaktighet och inflytande.

Bedömning kan beskrivas som en process som syftar till att ge lärare **kunskap om elevernas lärande**, men också att **ge eleven kunskap om hans eller hennes eget lärande** och **sätt att lära**.

Att minska gapet – närma sig den proximala utvecklingszonen”

Daniel Östlund Fil.dr. pedagogik inr. Specialpedagogik, föreläsning sept.2015

Film skolverket Läslyftet

- <https://www.youtube.com/watch?v=xklfeV6e55A>

Hur gör ni bedömningen?

Skolverket, Marianne Nylén

4, Aktivera eleverna som lärresurser för varandra

Vad kan läraren lära om elevens lärande?

- Har eleven lärt sig det som var tänkt?
- Hur används elevens tidigare erfarenheter och intressen i det nya som eleven ska lära sig?
- Vilken effekt fick detta i elevens lärande?
- Hur engagerad var eleven, var undervisningen meningsfull?
- Hur tog den enskilda elevens kunskaper, erfarenheter och intressen tillvara i undervisningen?
- Hur blev det en resurs för andra elever?

Utmanande undervisning i klassrummet av James Nottingham

🕒 juni 30, 2014 📁 Funderingar, Opinion

Utmanande undervisning i klassrummet av James Nottingham kan vara en av de bästa böcker jag läst i pedagogisk väg. Aha, är den full av IT? Inte alls. Och ändå öppnar den för mig att tänka in var digital teknik kan fungera i min undervisning.

Framförallt fokuserar Nottingham på hur man bemöter elever och ger dem tillfälle att utveckla sin vilja att lära. Han bygger mycket av sina pedagogiska idéer på Carol S Dwecks forskning om vad utvecklande tankesätt och statiskt tankesätt kan göra för att antingen utveckla eller hämma vårt lärande. Jag beskriver samma tankesätt med begreppen steg-för-steg-inställning (att utvecklas åt olika håll en bit i taget) och talanginställning (att tro sig vara en färdig talang som inte kan utvecklas mycket mer) i min bok [Digitala verktyg och sociala medier](#), men jag tycker kanske ännu bättre om sättet Nottingham beskriver dem på. För det är viktiga begrepp.

5. Aktivera eleverna som ägare av sin egen process

RAPPORT FRÅN EN UTBILDNING

Hur ska vi göra då?

Praktiknära utveckling av en grundskolas arbete
med bedömning för lärande

(RED.)
LOTTA ANDERSON
ANNA SUNDMAN MARKNÄS
DANIEL ÖSTLUND

Skolverket

- <http://www.skolverket.se/bedomning/bedomning/bedomningsstod/svenska-och-svenska-som-andrasprak>

Nya bedömningsstöd och kunskapskrav

Snart blir det obligatoriskt för huvudmän att använda bedömningsstöd i årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan.

Den 1 juli 2016 träder också ett kunskapskrav i läsförståelse i årskurs 1 i kraft.

Skolverket

Motiv till bestämmelserna

Identifiera elever som är i behov av extra anpassningar och särskilt stöd men också de elever som behöver extra utmaningar

Sätta in tidiga och relevanta insatser i tid

Utjämna skillnader mellan skolor

Stärka skolans möjlighet att bryta kopplingen mellan elevernas resultat och föräldrarnas utbildningsnivå

Skolverket

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Obligatoriska bedömningsstöd

Obligatoriskt för huvudman att använda Skolverkets bedömningsstöd i årskurs 1

- i grundskolan och sameskolan från den 1 juli 2016
- i specialskolan från den 1 september 2016
- i grundsärskolan från den 1 januari 2017

Syftet med bestämmelsen

Att stärka elevernas kunskapsutveckling och att adekvata stöd sätts in så snart det finns skäl för det.

Skolverket

Vill du hjälpa till?

- Skolverket söker lärare till elever som läser svenska/matematik i år 1 till ht 2016.
- Skicka ett mail till therese.lindahl@spsm.se

Skolverket

- <http://www.skolverket.se/skolutveckling/resurser-for-larande/itiskolan/nationell-strategi/skola-forskola-1.249654>

Nationell strategi för digitalisering av skola och förskola

Skolverket lämnade den 4 april 2016 förslag på en strategi för förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet och den obligatoriska skolan till regeringen. Digitaliseringen ska bidra till att verksamheterna förbättras och effektiviseras. Alla barn och elever ska få en mer likvärdig möjlighet utveckla en digital kompetens. Strategin anger de förutsättningar och insatser som krävs för detta.

Tack för din uppmärksamhet!!

gunilla.kihlgren@spsm.se

therese.lindahl@spsm.se